

Relacions UE-Rússia

Policy briefing

Juny 2017

Aitor Codina Guillén

Sumari

- 1) Història de les relacions russo-europees des de 1945 (1945 fins a 1991 i de 1991 a l'actualitat)
- 2) Percepcions divergents, interessos convergents
- 3) La crisi ucraïnesa o la les plaques tectòniques de la geopolítica mundial: la Unió Eurasiàtica i la ruta de la seda
- 4) Una Europa política dividida entre partidaris i detractors de l'acostament a Rússia
- 5) Conclusions: La inevitabilitat d'un apropament futur

1) Història de les relacions russo-europees

Antecedents

Després de la Segona Guerra Mundial, les dues principals potències vencedores en la Segona Guerra Mundial, l'URSS i els Estats Units van establir les seves respectives àrees d'influència, dividint el continent en dos sectors d'orientació politicoeconòmica enfrontades. Els Estats Units varen impulsar la creació de diferents estructures de cooperació econòmica i militar destinades a assegurar la seva hegemonia a l'Europa occidental, tals com l'OECE (més endavant OCDE), que seria la base ideològica de la CECA i, posteriorment, la CE, així com l'OTAN. Paral·lelament, l'URSS va establir en l'àmbit militar el Pacte de Varsòvia i en l'econòmic el COMECON. La CE doncs es va establir com a una força de dissuasió econòmica i política de l'URSS i les estructures que apadrinava a escala europea.

La divisió d'Europa en dos bàndols comportà que estats com Polònia, Hongria, Txecoslovàquia o Romania integressin la zona d'influència soviètica i fossin governats per règims comunistes. A Polònia els comunistes consolidaren el poder en les eleccions de 1947, a Txecoslovàquia el 1948 a través d'un cop de força contra el socioliberal Eduard Benes i a Hongria el 1949 en unes eleccions en què el Partit comunista havia absorbit la socialdemocràcia. Aquesta política de presa del poder era una reacció de l'URSS a la convicció de Stalin que els nord-americans amb el Pla Marshall pretenien l'establiment d'un bloc que servís per envoltar el gegant soviètic. Davant d'aquesta situació, Stalin impulsà l'establiment del Cominform, que havia de reforçar el control dels partits comunistes per part de la Unió Soviètica. El dirigent soviètic estava convençut de què l'ajuda americana estava destinada a reorientar el flux comercial europeu envers les necessitats de l'economia americana¹.

Stalin decidí aleshores reprendre el control dels desenvolupaments polítics a l'Europa amb presència militar soviètica i instigar els moviments comunistes

¹ Zubok, Vladislav M., *Un Imperio fallido*, Crítica, 2007, Barcelona. Pàg. 124 i 125

europaus a preparar-se per a la guerra i la desestabilització de l'Europa Occidental. En efecte, el període que s'obre a partir del 1948 es va caracteritzar per una creixent tensió entre l'URSS i els EEUU, tal com demostrarien les crisis de Berlín el 1949 i la guerra civil a Corea. Com a resultat d'aquesta tensió, es crearen l'OTAN, el 1949 i, posteriorment, el Pacte de Varsòvia, formalitzat el 1955. Entre aquests dos esdeveniments s'impulsà la creació de la CECA, influenciada per l'experiència exitosa que suposà la coordinació de l'ajuda nord-americana en el marc de l'OECE (Organització Europea de Cooperació Econòmica). La CECA (Comunitat Europea del Carbó i de l'Acer) responia als interessos i al consens existent en una part molt important de l'elit europea respecte a la necessitat d'integrar l'economia del continent per tal de superar les conseqüències de la crisi de postguerra i protegir els seus interessos enfront del poder soviètic.

Alguns dels seguidors de les idees paneuropees teoritzades per Koudenhove-Kalergi foren Winston Churchill, Alcide di Gasperi, Otto von Habsburg, els industrials alemanys que al llarg dels anys trenta havien oscil·lat entre la Pan-Europa apadrinada per Koudenhove Kalergi i el projecte d'unificació europeu impulsat de manera brutal per part de Hitler², Robert Schuman, Henry Spaak, Konrad Adenauer, la família reial holandesa i la major part de la classe política francesa, entre d'altres³. La creació de la CECA coincideix amb la mort de Stalin i l'arribada de l'anomenada coexistència armada entre l'URSS i els EEUU⁴, període en el qual destaca la intervenció de l'exèrcit soviètic contra el govern hongarès de Nagy⁵, percebut com a contrarevolucionari.

Els anys seixanta menaren a una etapa, primer de gran tensió amb la crisi dels míssils de Cuba, i posteriorment, de disminució de la confrontació entre nord-americans i soviètics. Pel que fa al continent europeu, s'ha de destacar, malgrat les divergències polítiques, un acostament dels principals països europeus envers l'URSS en l'àmbit econòmic, tal com demostren les creixents relacions

² "European Elites and Ideas of Empire, 1917–1957"; "The Power of Prestige"; Cap.3. Cambridge Core, 2016. Consultat el 31 de maig del 2017. Disponible a: <https://www.cambridge.org/core/books/european-elites-and-ideas-of-empire-19171957/the-power-of-prestige/3BB6755A084822AB8A540205FB233C0A/core-reader>

³ http://www.paneuropa.org/gb_int/geschichte.html

⁴ Fontana, Josep, *Por el Bien del Imperio*, Pasado y Presente, 2011, Barcelona. Pàg. 191

⁵ Fontana, Josep, *Por el Bien del Imperio*, Pasado y Presente, 2011, Barcelona. Pàg. 226 i 227

comercials entre la Gran Bretanya, la República Federal d'Alemanya i, a partir del 1964, la França del general De Gaulle⁶. Especialment significativa fou la visita del President francès a Moscou, l'any 1966, que suposà un augment sense precedents dels intercanvis comercials, científics i culturals entre ambdues potències. Del que es tractava, des del punt de vista del President francès, era de consolidar una veu independent pel seu país en un context de creixents tensions amb els EEUU a causa del desacord francès amb la política menada pels nord-americans al sud-est asiàtic i a la voluntat del país gal d'obtenir la bomba atòmica⁷.

Malgrat tot, França continuà pel darrere del Regne Unit i Alemanya pel que fa als intercanvis comercials. El resultat més durador, però, de la política de De Gaulle fou l'establiment d'una Cambra de comerç franco-russa, d'una cooperació espacial que encara es manté avui en dia, i el fet que França s'erigís com el principal interlocutor de l'URSS en l'àmbit d'Occident. La renúncia del president francès el 1968 coincidí amb l'arribada de Willy Brandt a la Cancelleria teutona, qui propicià un canvi en l'orientació política manifestament hostil d'aquest país envers l'URSS.

Willy Brandt menà una política de cooperació i de diàleg entre la República Federal d'Alemanya i els estats comunistes de l'Europa de l'Est, especialment l'URSS, Polònia i Txecoslovàquia. Un dels grans canvis fou el Tractat de 1970 entre la Unió Soviètica i la RFA de renúncia a l'ús de la força i d'inviolabilitat de les fronteres, així com el reconeixement de l'Alemanya comunista per part de l'Alemanya Federal, l'any 1972⁸. Aquest clima de distensió que conduí a la firma dels Acords de Hèlsinki de 1975 s'acabà abruptament l'any 1979 amb l'entrada de tropes soviètiques a l'Afganistan i el boicot als jocs olímpics de Moscou del 1980. El període 1979-1985 es caracteritzà per una nova etapa de

⁶ Rey, Marie-Pierre, «Le voyage du général de Gaulle en URSS (juin 1966)», Fondation Charles de Gaulle, 2017. Consultat el 3 de maig de 2017. Disponible a: <http://www.charles-de-gaulle.org/pages/l-homme/dossiers-thematiques/de-gaulle-et-le-monde/de-gaulle-et-lrsquourss/analyses/le-voyage-du-general-de-gaulle-en-urss-juin-1966.php>

⁷ Rey, Marie-Pierre, « Le voyage du général de Gaulle en URSS (juin 1966) », Fondation Charles de Gaulle, 2017. Consultat el 3 de maig de 2017. Disponible a: <http://www.charles-de-gaulle.org/pages/l-homme/dossiers-thematiques/de-gaulle-et-le-monde/de-gaulle-et-lrsquourss/analyses/le-voyage-du-general-de-gaulle-en-urss-juin-1966.php>

⁸ Ocaña, Juan Carlos, *Ostpolitik, Historiasiglo20*, 2003. Consultat el 3 de maig de 2017. Disponible a: <http://www.historiasiglo20.org/GLOS/ostpolitik.htm>

tensió, que finalitzà amb l'arribada de Mikhaïl Gorbtxov, impulsor de la *Perestrioka*, que menà a una obertura política i a un seguit de reformes econòmiques, la firma el 1987 del tractat de limitació de míssils de mitjà abast, una retirada de les tropes soviètiques de l'Afganistan, l'esfondrament del sistema de domini politicomilitar comunista a l'Europa de l'Est, la reunificació d'Alemanya i la firma del Tractat Start I, que limitava seriosament el nombre de caps nuclears de les dues superpotències.

A escala interna, l'URSS de Gorbtxov s'anà enfonsant en una greu crisi econòmica, motivada en part per una liberalització de l'activitat econòmica que portà al naixement de diversos grups mafiosos. Per altra banda, la Glasnost (Transparència en rus) i la reticència del líder soviètic i el seu entorn a garantir l'ordre en la perifèria del país, on creixents enfrontaments interètnics estaven estenent el caos, sobretot a la zona del Caucas, menà el país a una situació insostenible⁹. El malestar en amplis sectors de l'aparell de partit, els de caire més conservador, culminà l'agost de 1991 amb un cop d'estat fallit contra Gorbtxov, que tenia com a objectiu frenar els intents de reformar l'estructura de la Unió concedint més autonomia a les repúbliques.

No obstant això, el cop no fou capitalitzat per Gorbtxov sinó per Ieltsin, President del Soviet suprem de Rússia i primer President electe de la Federació Russa des del 1991¹⁰, i els seus partidaris, defensors del desmantellament del règim comunista, l'establiment del capitalisme i amb clares tendències nacionalistes. A partir d'aquest moment, l'URSS entrà en una espiral centrífuga que va escapar-se de control a causa de la feblesa de Gorbtxov i de la irresponsabilitat de Ieltsin, que decidí il·legalitzar les activitats del PCUS i proclamar el restabliment històric de Rússia el 22 d'agost. Aquest fet motivà la resta de repúbliques a proclamar unilateral i il·legalment la seva independència. Ieltsin intentà controlar el procés pactant amb els presidents de Bielorrússia i Ucraïna la dissolució de l'URSS, el reconeixement legal de la Federació Russa com a successora de la Unió Soviètica i l'establiment d'una nova Confederació oberta a la resta de membres de la moribunda Unió.

⁹ Moreau, Xavier, *La nouvelle grande Russie*, Ellipses, París, 2012. Pàg. 22

¹⁰ Moreau, Xavier, *La nouvelle grande Russie*, Ellipses, París, 2012. Pàg. 25

Finalment, el 24 de desembre Mikhaïl Gorbtxov abandonà el seu càrrec, ja inexistent, de President de la Unió.

A finals de desembre de 1991, tal com remarca Zbignew Brzezinski, 300 anys d'història russa havien estat esborrats d'un sol cop. La nova Federació Russa, tot i tenir 150 milions d'habitants, el territori més extens del planeta i el segon exèrcit més poderós del món, es trobava en una situació d'extrema debilitat política, social, moral i econòmica. Només per posar un exemple, 25 milions de russos ètnics i uns altres 20 milions de russoparlants (sobretot a Ucraïna, Bielorrússia i Kazakhstan) havien quedat fora de les fronteres de la Federació. Això sense oblidar l'extrema proximitat cultural, històrica i lingüística entre els tres pobles eslaus de l'est ara dividits per unes fronteres que no havien existit mai anteriorment.

En efecte, els anys 90 sota la presidència de Ieltsin van suposar un dels períodes històrics més humiliants i dramàtics de la història russa. El PIB es va reduir un 50%, l'esperança de vida va disminuir de 5 anys, la pobresa va arribar a afectar el 90% de la població, la inflació superà les tres xifres i, finalment, l'any 1998, l'estat rus es declarà en fallida¹¹. A aquesta situació terrible s'hi sumà la presa de control de l'economia per part d'un grup molt reduït d'oligarques i banquers immensament rics, l'inici d'una guerra a Txetxènia entre l'exèrcit federal i grups separatistes i integristes islàmics i el col·lapse de la vertical de poder, fet que afavorí l'acaparament de les riqueses i el poder del país per part de camarilles de poder regionals, especialment a la zona de Sibèria i a les anomenades repúbliques nacionals, on destaquen els casos del Tatarstan¹², Baxkíria i la República de Sakhà.

La política exterior del govern rus s'orientà vers l'Occident de manera gairebé exclusiva durant els anys noranta. No obstant això, les tensions a partir del segon mandat de Ieltsin tornaren a augmentar, sobretot degut a la guerra de Iugoslàvia i de Txetxènia, ja que Occident de manera global (Europa i els

¹¹ "Relations entre la Russie et l'Union européenne : hier, aujourd'hui, demain", Fondation Robert Schuman, 2007. Consultat el 3 de maig de 2017. Disponible a: <http://www.robert-schuman.eu/fr/questions-d-europe/0075-relations-entre-la-russie-et-l-union-europeenne-hier-aujourd-hui-demain>

¹² Kendall, Bridget, "Inside Putin's Russia: State within a state", *BBC*, 2003. Consultat el 3 de maig de 2017. Disponible a: <http://news.bbc.co.uk/2/hi/europe/3340633.stm>

Estats Units) criticaren el suport rus a Sèrbia i les actuacions de l'exèrcit rus a la república rebel. Això portà a la firma, sota l'impuls de les idees del reformista Yevgueny Primakov, d'un tractat d'amistat amb la Xina¹³ i a la creació d'una organització de seguretat anomenada Organització de Cooperació de Shangai, que inclou a la Xina i quatre repúbliques de l'Àsia Central, l'any 2001, que ha anat guanyant importància amb el temps¹⁴.

El desordre a Rússia contrastà amb la realitat europea, marcada per la creació de la UE, després de la firma del Tractat de Maastricht, l'ampliació de l'OTAN i de la UE, les intervencions als Balcans, i una era de creixement econòmic i d'estabilitat notables. És un període d'hegemonia clara del projecte unipolar nord-americà, on destaquen intervencions a l'Iraq, Sudan, Afganistan i Sèrbia.

Amb l'arribada de Putin, però, la situació començà a canviar. Durant el seu primer mandat, el nou President realitzà una important reforma fiscal, restaurà l'ordre constitucional a Txetxènia, restablí l'anomenada vertical de poder (submissió dels oligarques i governadors regionals al President), disciplinà els oligarques amb més pretensions polítiques i intentà establir una certa aliança política i econòmica amb els principals estats de la UE, Alemanya i França. A més, va prioritzar la cooperació amb els EEUU en la lluita contra el terrorisme. La guerra d'Iraq, l'ampliació de l'OTAN, les revolucions de color a estats com Geòrgia, Ucraïna i Kirguizistan, així com la instal·lació de bases militars i dispositius del sistema antimíssils a l'Europa de l'Est van enverinar les relacions. A partir d'aquest moment, Putin realitzà una política exterior més agressiva, retirant-se del PACE, denunciant l'unilateralisme americà i intervenint a Geòrgia, l'any 2008, en contra de les tropes governamentals que havien atacat els separatistes ossetes i reconeixent la independència d'Ossètia del Sud i Abjasia.

L'any 2008 Putin deixà de ser President, cedint el seu càrrec a Medvedev. Durant el seu període es produí un desgel de la relació amb els EEUU, després

¹³ Cohen, Ariel, "The Russia-China Friendship and Cooperation Treaty: A Strategic Shift in Eurasia?", *Heritage Foundation*, 2001. Consultat el 3 de maig de 2017. Disponible a: <http://www.heritage.org/europe/report/the-russia-china-friendship-and-cooperation-treaty-strategic-shift-eurasia>

¹⁴ Albert, Eleanor, "The Shangai Cooperation Organization", *CFR*, 2015. Consultat el 3 de maig de 2017. Disponible a : <http://www.cfr.org/china/shanghai-cooperation-organization/p10883>

del conflicte a Geòrgia, i una consolidació de la cooperació econòmica amb la UE. Destaca en aquest sentit la construcció i l'impuls, respectivament, dels gasoductes North Stream i South Stream, així com el suport rus a les sancions al programa nuclear iranià. El 2012, però marcarà el retorn de Vladimir Putin a la presidència amb un programa molt ambiciós de restabliment de la potència russa i de rebuig a l'hegemonia nord-americana, sobretot arran de la intervenció a Líbia, el suport a l'oposició síria i els plans d'establiment d'un escut antimíssils a les fronteres russes. La tensió s'elevà ràpidament en l'escenari sirí i, a partir del 2013, a Ucraïna, on es produí un cop d'estat¹⁵ amb el suport tàcit dels EEUU i la UE que portarà al poder forces obertament antirusses¹⁶. La resposta russa en forma d'annexió de Crimea i suport als separatistes de l'Est del país conduirà a una espiral de sancions polítiques i econòmiques a partir del 2014 entre els EEUU i la UE i la Federació Russa. Una de les grans transformacions serà el pivot asiàtic de Rússia que començarà a orientar la seva economia vers els mercats asiàtics, sobretot el xinès, vietnamita i indi.

2) Visions divergents, Interessos convergents

Les relacions entre la UE i Rússia són crucials per molts motius, però essencialment per una raó geogràfica simple. Rússia és el principal veí de la UE i pel seu poder militar i econòmic, un soci imprescindible per a garantir l'estabilitat tant econòmica com política del continent.

Les relacions entre la UE i la Federació Russa no han estat mai fàcils, sobretot, a causa de les diferents visions polítiques dels dos conjunts i les seves experiències històriques recents. Per una banda, la Federació Russa que sorgeix de les cendres de l'URSS el 25 de desembre de 1991 i la UE sorgida a

¹⁵ Friedman, George, "Интересы РФ и США в отношении Украины несовместимы друг с другом (Els interessos dels EUA i Rússia a Ucraïna són in compatibles)", Kommersant, 2014. Consultat el 5 de maig de 2017. Disponible a: <http://www.kommersant.ru/doc/2636177>

¹⁶ "Ukraine president Viktor Yanukovich denounces 'coup d'etat' after protesters take control in Kiev", ABC, 2014. Consultat el 3 de maig de 2017. Disponible a: <http://www.abc.net.au/news/2014-02-22/ukraine-president-viktor-yanukovich-leaves-kiev-reports/5277588>

partir del Tractat de Maastricht, firmat el 7 de febrer de 1992 diferien en un punt fonamental. Rússia acabava de patir el xoc històric més brutal des de la invasió nazi de 1941, havia perdut l'imperi¹⁷, mentre que la UE era el fruit triomfal d'un procés de més de tres dècades de construcció, pau i cooperació entre estats de l'Europa occidental.

En efecte, la Rússia dels anys 90 era un país arrasat econòmicament, moral i políticament per una transició al capitalisme salvatge i, en alguns casos, criminal, que no sabia quin era el seu lloc en el món¹⁸. En canvi, la UE es consolidava com un actor de pes en el món, sobretot a nivell econòmic, i com un pol de progrés percebut com un exemple per a la resta del món.

Després d'uns caòtics anys 90, Rússia començà a recuperar pes de la mà de Vladimir Putin i de Dimitry Medvedev. L'economia va créixer de mitjana un 7% entre 1999 i 2008¹⁹ i una mitjana del 3% entre 2008 i 2012. A partir del 2013 i coincidint amb un agreujament de les relacions amb Occident, una caiguda del preu del petroli i la imposició de sancions a causa de l'annexió russa de la península de Crimea i el suport rus als rebels de l'Est d'Ucraïna, es produeix una recessió en l'economia del país de la qual acaba de sortir aquest any, en què es preveu un increment del PIB superior al 2% segons dades del ministeri de desenvolupament econòmic del país. Paral·lelament, la UE durant aquest període ha vist com creixia la desafecció de la ciutadania envers les institucions europees i com el Regne Unit votava en referèndum la sortida de la UE²⁰.

Aquesta evolució històrica ha marcat clarament la visió fortament divergent imperant en les societats europea i russa envers l'altre. Des del punt de vista de l'establishment rus, la UE es percep, sobretot des de la segona meitat dels anys 2000, de forma ambivalent. En primer lloc, com un pol de progrés econòmic evident i com un soci crucial per al desenvolupament del país, principalment per la condició de la UE com a principal mercat d'exportació

¹⁷ Poch de Feliu, Rafael, *La gran transició, Memòria crítica*, 2002, Barcelona. Pàg. 245

¹⁸ Poch de Feliu, Rafael, *La gran transició, Memòria crítica*, 2002, Barcelona. Pàg. 246

¹⁹ "Economía rusa crecerá un 8% en 2008: FMI", *La Prensa*, 2008. Consultat el 3 de maig de 2017. Disponible a: http://impresaprensa.com/economia/Economia-rusa-crecera-FMI_0_2311268995.html

²⁰ Guimón, Pablo, "Europa al Reino Unido: "No es un día feliz, pero hay que limitar el impacto del 'Brexit'", *El País*, 2017. Consultat el 8 de maig de 2017. Disponible a: http://internacional.elpais.com/internacional/2017/03/28/actualidad/1490721884_599111.html

energètic de Rússia i principal centre d'importació d'alta tecnologia. En segon lloc, com un rival polític en l'espai d'influència tradicional històric, polític, cultural i econòmic de Moscou a Ucraïna, Bielorússia, Moldàvia, Geòrgia, Armènia i Azerbaidjan.

Sens dubte, l'impuls del Partenariat Oriental i del gasoducte Tblissi-Bakú-Ceyhan per part de la UE fou vist pel Kremlin com una declaració d'hostilitat manifesta i un cop als seus interessos més elementals. D'altra banda, el suport de la UE a les protestes del Maidan a Ucraïna, l'any 2013 i 2014, així com les sancions imposades a Rússia el 2014 foren percebudes com una prova de que la UE servia només els interessos dels EEUU i que operava com una força de coerció dels estats membres més propers a Rússia²¹.

Assessors del President rus com el prestigiós analista Sergei Karaganov fa anys que presenten de manera bastant coherent la visió russa ideal del que haurien de ser les relacions entre la UE, Rússia i estats com Ucraïna. En aquest sentit, Serguei Karaganov proposa l'establiment d'un espai econòmic i cultural comú entre la UE, la Unió Eurasiàtica, Ucraïna i Moldàvia; i la firma d'un tractat europeu de seguretat col·lectiva entre la OTSC, liderada per Rússia, l'OTAN i els estats neutrals com Ucraïna, Moldàvia, Àustria, Finlàndia i Suècia que estableixi unes normes de convivència comunes i que garanteixi la possibilitat d'un canvi de membres en una de les organitzacions, però sempre per consens.²²

Des de la perspectiva europea, especialment de les institucions comunitàries, la Federació Russa és percebuda com un país amb una democràcia deficient, intervencionista, no respectuós dels drets humans, amb un sistema econòmic oligàrquic poc respectuós de la lliure competència, i amb intencions expansionistes amagades. Aquesta visió profundament pessimista i negativa del país es repeteix en la immensa majoria de mitjans de comunicació i Think-

²¹ "European Union: A 'Superpower' Ruled From Across the Ocean", Sputnik, 2016. Consultat el 30 de maig del 2017. Disponible a: <https://sputniknews.com/politics/201705121053550176-eu-us-superpower-mogherini/>

²² Karaganov, Sergey, "Eurasian Way Out of the European Crisis", *Russia in Global Affairs*, 2015. Consultat el 8 de maig de 2017. Disponible a: <http://eng.globalaffairs.ru/pubcol/Eurasian-Way-Out-of-the-European-Crisis-17505>

Tanks europeus, que critiquen a Rússia pel seu sistema polític i econòmic i per les seves accions a Txetxènia i, actualment, a Ucraïna.

Paradigma d'aquesta visió són els articles de l'European Council on Foreign Relations, que, no obstant això, en un article del 2015 escrit per Kadri Liik, constata el fet que Rússia té una visió del món que difereix fortament de l'occidental, considera com un perill l'acostament de la UE a les seves fronteres i se sent tractada de forma desigual per part d'Occident pel fet de negar-se-li el dret a una àrea d'influència econòmica i política privilegiada al voltant de les seves fronteres²³. En aquest sentit, Rússia ha criticat mantes vegades la negativa europea a reconèixer la Unió Eurasiàtica com un soci legítim²⁴. El fet és que aquesta divergència d'opinions, basada en experiències històriques recents molt diferents, és amplificada pel domini d'una visió realista de les Relacions Internacionals. Visió que queda exemplificada a bastament pel parer dels assessors en política internacional propers al President rus²⁵ i que exposa de manera magistral l'alemany Alexander Rahr, director del Fòrum russo-germànic, quan afirma que Rússia parla el llenguatge de la diplomàcia clàssica, és a dir, el dels interessos, mentre que la UE empra el llenguatge dels drets humans, incomodant profundament aquells estats i civilitzacions que no comparteixen el sistema de valors d'Occident²⁶.

Tal com apunta un informe publicat el 2007 per la Fundació Robert Schuman, les institucions comunitàries han tendit a prioritzar la crítica paternalista envers la Rússia post-soviètica, especialment la de Vladimir Putin, en comptes de portar a terme accions encaminades a l'ajuda i cooperació econòmica i a

²³ Liik, Kadri, "How to talk with Russia", ECFR, 2015. Consultat el 8 de maig de 2017. Disponible a: http://www.ecfr.eu/article/commentary_how_to_talk_to_russia5055

²⁴ Tcherneva, Vessela, "Entre la Unión Euroasiática y la Ruta de la Seda", Estudios de Política Exterior, 2016. Consultat el 10 de maig de 2017. Disponible a: <http://www.politicaexterior.com/articulos/politica-exterior/entre-la-union-euroasiatica-y-la-ruta-de-la-seda/>

²⁵ Karaganov, Serguei, "Russia's Victory, new Concert of Nations", Russia in Global Affairs, 2016. Consultat el 8 de maig de 2017. Disponible a: <http://eng.globalaffairs.ru/pubcol/Russias-Victory-new-Concert-of-Nations-18641>

²⁶ Rahr, Alexander, "PUTIN-MERKEL MEETING: FIRST STEPS TOWARDS NORMALIZATION OF RELATIONS", Club Valdai, 2017. Consultat el 8 de maig de 2017. Disponible a: <http://valdaiclub.com/a/highlights/putin-merkel-meeting/>

consolidar un marc de diàleg polític marcat per la confiança i l'intercanvi obert d'opinions²⁷.

D'altra banda, les institucions comunitàries s'han guiat envers la Federació Russa per un sentiment de desconfiança i de temor a les possibilitats russes d'exercir un xantatge sobre el subministrament energètic al continent. Temor fonamentat en la constatació de la dependència energètica que pateixen alguns estats del continent europeu, sobretot Alemanya, Àustria, Itàlia i els membres de l'Europa de l'Est, del subministrament rus de gas i, en menor mesura, de petroli²⁸. A més, la Unió Europea ha vist amb mals ulls la negativa russa d'acceptar la independència de Kosovo, la intervenció russa a Geòrgia, el desplegament de sistemes ofensius a Kaliningrad, i els esforços del govern rus per tal de frenar l'ampliació de la influència econòmica i política en l'espai post-soviètic, especialment en estats com Ucraïna, Geòrgia, Moldàvia, Armènia o Azerbaidjan.

Un dels punts que genera una evident animadversió en l'establishment polític rus és la retòrica moralitzadora que solen emprar els dirigents europeus en les reunions amb responsables russos. En aquest sentit, és interessant subratllar que la classe política russa sovint acusa Europa i els Estats Units de doble vara de mesurar. Un exemple claríssim el tenim en les afirmacions de Lavrov, el 2016, sobre el cop d'estat a Ucraïna²⁹.

Malgrat aquesta divergència d'opinions, tant Rússia com la UE són conscients de la importància d'unes relacions sòlides, sobretot tenint en compte la complementarietat econòmica que existeix entre els dos. Algunes dades que cal destacar d'aquesta interdependència són les següents: la UE és el principal soci comercial de Rússia i principal inversor exterior; i Rússia és el quart soci

²⁷ "Relations entre la Russie et l'Union européenne : hier, aujourd'hui, demain", Fondation Robert Schuman, 2007. Consultat el 10 de maig de 2017. Disponible a: <http://www.robert-schuman.eu/fr/questions-d-europe/0075-relations-entre-la-russie-et-l-union-europeenne-hier-aujourd-hui-demain>

²⁸ "Union européenne - Russie : quelles relations ?", Senat français, 2017. Consultat el 10 de maig de 2017. Disponible a: <https://www.senat.fr/rap/r06-307/r06-30714.html>

²⁹ Lavrov, Serguei, "Lavrov acusa a Occidente de tener un "doble rasero" en cuanto a los golpes de Estado", Sputnik, 2016. Consultat el 12 de maig de 2017. Disponible a: <https://mundo.sputniknews.com/politica/201609031063228511-canciller-ruso-culpa-europa-estandar-doble/>

comercial de la UE i el seu principal subministrador de gas, petroli, urani i carbó³⁰. De fet, Putin ha insistit repetides vegades en la possibilitat, ja somiada en termes imprecisos per l'expresident francès Charles De Gaulle³¹, de crear un Espai Econòmic Europeu Unificat des de Lisboa a Vladivostok i tant Jean-Claude Juncker³² com Angela Merkel han deixat entreveure que hi podrien estar d'acord.

En els pròxims anys la demanda energètica europea no es reduirà, fet que obliga els principals estats europeus a cercar acords amb Rússia. D'altra banda, la creixent competició en els mercats internacionals força la UE a assegurar-se l'accés a un mercat de més de 150 milions d'habitants com el rus, que alhora li permet una major penetració en el mercat de gairebé 200 milions de consumidors de la Unió Eurasiàtica. A més, no hem d'oblidar que tant la Federació Russa com la Unió Eurasiàtica s'han inserit en el teixit de la Nova Ruta de la Seda apadrinada per Xina, fent-se indispensables per al futur de les relacions comercials terrestres entre la UE i Àsia Oriental³³. De fet, experts en geopolítica com el rus Rostislav Ischenko apunten a la possibilitat que en els anys vinents les principals rutes comercials del món tornin a ser terrestres, donant més valor al territori de la Unió Eurasiàtica i afeblint el control marítim que fins ara exerceixen els EEUU sobre les principals rutes comercials mundials³⁴.

Nogensmenys, en les pròximes dècades alguns experts preveuen que el desglaç parcial dels pols pot obrir una ruta àrtica que permetria agilitzar el transport comercial marítim entre Europa i els pols econòmics asiàtics orientals

³⁰ "The Russian Federation and the European Union (EU)", Delegation EU in Russia, 2016. Consultat el 12 de maig de 2017. Disponible a:

https://eeas.europa.eu/delegations/russia/720/russian-federation-and-european-union-eu_en

³¹ Jouve, Edmond, "L'Europe de l'Atlantique à l'Oural", Fondation Charles de Gaulle, 2017.

Consultat el 12 de maig de 2017. Disponible a: <http://www.charles-de-gaulle.org/pages/l-homme/dossiers-thematiques/de-gaulle-et-le-monde/de-gaulle-et-lrsquoeeurope/analyses/lrsquoeeurope-de-lrsquoatlantique-a-lrsquooural.php>

³² Tcherneva, Vessela, "Entre la Unión Euroasiática y la Ruta de la Seda", Estudios de Política Exterior, 2016. Consultat el 10 de maig de 2017. Disponible a: <http://www.politicaexterior.com/articulos/politica-exterior/entre-la-union-euroasiatica-y-la-ruta-de-la-seda/>

³³ "One Belt, One Road: Why Russia Benefits the Most From China's Flagship Project", Sputnik, 2017. Consultat el 23 de maig de 2017. Disponible a: <https://sputniknews.com/politics/201705151053627206-russia-china-new-silk-road/>

³⁴ Ischenko, Rostislav, "Российско-китайский проект и попытки его разрушения", Ria Novosti, 2017. Consultat el 23 de maig de 2017. Disponible a: <https://ria.ru/analytics/20170515/1494330683.html>

(Xina, Japó i Corea del Sud)³⁵. Rússia, molt ben posicionada en aquesta àrea, ja hi està establint bases militars per tal d'assegurar el control sobre un territori i una ruta que alguns experts russos veuen com el veritable futur del país³⁶.

En l'àmbit exterior, la UE i Rússia tenen un interès evident en mantenir l'estabilitat al nord d'Àfrica i el Pròxim Orient. Ambdues parts són favorables a l'estabilització de Líbia, a la lluita contra l'expansió de l'Estat Islàmic, a la solució del conflicte palestinoisraelià, i al manteniment de la política d'obertura política i, sobretot econòmica, cap a l'Iran.

Certament, Síria és un escull en les relacions entre la UE i Rússia, però a curt termini l'objectiu d'ambdues parts és assegurar un país estable i pacificat. Rússia perquè tem el retorn de terroristes al seu territori i els efectes que una Síria en mans de radicals islamistes i d'una oposició moderada extremadament feble, quasi inexistent, podria tenir per a tota la regió del Gran Orient Mitjà. Per la seva banda, la UE tem la progressió del terrorisme islamista i el caos que aquest pot provocar en termes de seguretat energètica i onades migratòries, però, fins ara, sembla centrar més la seva atenció en la continuïtat d'Al-Assad que en la solució a mitjà termini d'un conflicte d'una complexitat extrema. Tot i això, veus valuoses com la de l'europeista Hubert Védrine o del diplomàtic francès Pascal Boniface adverteixen de la necessitat d'establir una escala de prioritats en l'escenari sirià, negociar amb Rússia i l'Iran i prioritzar la derrota sobre l'EI en comptes d'insistir en una retirada d'Al-Assad que podria comportar un buit de poder tràgic^{37 38}.

D'altra banda, tant la UE com Rússia veuen la Xina com una oportunitat econòmica i, alhora, com un soci potencialment perillós, sobretot en l'esfera

³⁵ Thurton, David, *Arctic shipping route through Russia planned by Chinese company*, CBC News, 2015. Disponible a: <http://www.cbc.ca/news/canada/north/arctic-shipping-route-through-russia-planned-by-chinese-company-1.3296334>

³⁶ Soroka, George, *Putin's Arctic Ambitions*, Foreign Affairs, 2016. Consultat el 23 de maig de 2017. Disponible a: <https://www.foreignaffairs.com/articles/russia-fsu/2016-05-05/putins-arctic-ambitions>

³⁷ Védrine, Hubert, *Védrine veut s'allier à Assad contre Daech, comme «il a fallu s'allier avec Staline»*, *Le figaro*, 2015. Consultat el 20 de maig de 2017. Disponible a: <http://www.lefigaro.fr/politique/le-scan/citations/2015/09/28/25002-20150928ARTFIG00200-vedrine-veut-s-allier-a-assad-contre-daech-comme-il-a-fallu-s-allier-avec-staline.php>

³⁸ Boniface, Pascal, "Il faut se rapprocher de la Russie", *Le Télégramme*, 2015. Consultat el 20 de maig de 2017 Disponible a: <http://www.letelegramme.fr/france/pascal-boniface-il-faut-se-rapprocher-de-la-russie-18-11-2015-10853837.php>

comercial. És interessant recordar que, tant Rússia com la UE (excepte Alemanya i Finlàndia)³⁹, mantenen un important dèficit comercial amb Xina. Això no obstant, no vol dir que els tres gegants estiguin condemnats a la confrontació. L'exemple de la Nova Ruta de la Seda mostra fins a quin punt la cooperació mútuament beneficiosa és possible i les perspectives que aquesta ofereix per tal d'estabilitzar regions del planeta com el complexíssim arc que s'estén des del Caixmir fins a la frontera turca i que són essencials per a la seguretat d'Europa i Rússia, especialment l'Àsia Central, el Caucas i el Proper Orient.

3) La crisi ucraïnesa o les plaques tectòniques de la geopolítica mundial

Un dels moments més difícils en les relacions entre la UE i Rússia fou la crisi ucraïnesa de l'hivern-primavera del 2014. En aquesta crisi confluïren tots els malentesos i ressentiments acumulats durant les darreres dècades entre la UE i Rússia.

Ucraïna era i segueix sent una peça clau de la geopolítica mundial on conflueixen els interessos de tres grans potències: la Federació Russa, els EEUU i Alemanya-UE. Els EEUU han ambicionat des del final de la Guerra Freda evitar la unió de Rússia i Ucraïna a causa del potencial que una tal unió podria tenir per a l'equilibri de poders sorgit després del col·lapse soviètic. D'altra banda, el control sobre Crimea permetria a aquest país controlar tota la Mar Negra. Brzezinski advertia amb insistència sobre el perill que suposava per a l'hegemonia americana una Ucraïna sota control rus⁴⁰. Per part de Rússia, Ucraïna no només representa un país important i proper des d'un punt de vista cultural, sinó que es considera vital per a l'èxit de qualsevol procés d'integració econòmic i polític en l'espai post-soviètic. En aquest sentit, hem de recordar

³⁹ "Record EU deficit in trade in goods with China of €180 billion in 2015", Eurostat, 2015. Disponible a: <http://ec.europa.eu/eurostat/documents/2995521/7553974/6-12072016-BP-EN.pdf/67bbb626-d55f-4032-8c24-48e4c9f78c3a>

⁴⁰ Ernesto, Chris, "The Eurasian Chessboard: Brzezinski Mapped Out "The Battle for Ukraine" in 1997", Global Research. Consultat el 30 de maig del 2017. Disponible a: <http://www.globalresearch.ca/the-urasian-chessboard-brzezinski-mapped-out-the-battle-for-ukraine-in-1997/5373707>

que el 2012 i el 2013 Rússia oferí a Ucraïna de manera insistent adherir-se a la Unió Eurasiàtica.

D'altra banda, des d'una òptica militar, la perspectiva d'una Ucraïna a l'OTAN i la pèrdua de Crimea eren intolerables pel Kremlin, que havia insistit en la Doctrina Militar Russa del 2010 sobre la inacceptabilitat d'una nova ampliació de l'OTAN en estats que havien pertangut a l'URSS i que, a més, afirmava que l'adhesió d'aquest país a l'OTAN justificaria la secessió de Crimea⁴¹. Finalment, la UE i, molt especialment Alemanya, el Regne Unit i Polònia, ambicionaven a través del Partenariat Oriental i l'Acord d'Associació amb Ucraïna obrir encara més el seu mercat als productes europeus, sobretot el sector agrícola, i controlar el sector energètic del país a través de la modernització del sistema de trànsit⁴².

Des del 2012, Ucraïna estava governada per un President, Víktor Ianukòvitx, democràticament elegit segons els estàndards de l'OSCE⁴³. La seva presidència fou marcada per un aparent acostament a Rússia els primers anys i, posteriorment, per un apropament a la UE, allunyant-se de les demandes de la seva base electoral a l'Est⁴⁴. Un dels elements que destaca del seu mandat és la corrupció del seu clan, una constant de totes les administracions ucraïneses des de la independència de 1991, i l'enfrontament amb altres grups oligàrquics encara més poderosos que la seva família, especialment el clan de Dnipropetrovsk de l'oligarca jueu Igor Kolomoisky i els seus aliats, Timoschenko, Turchinov, Avakov i Yatsenyuk, exempleat del FMI. Les relacions amb els oligarques Petro Poroshenko, Pinchuk i Rinat Akhmetov (l'home més ric del país) també s'havien degradat de forma dramàtica⁴⁵.

⁴¹ "La política de defensa de la Federación Rusa", CIDOB, 2010. Consultat el 30 de maig del 2017. Disponible a: <file:///C:/Documents%20and%20Settings/Administrador/Mis%20documentos/Downloads/Rusia+Defensa.pdf>

⁴² Schumylo-Tapiola, Olga, "Why Does Ukraine Matter to the EU", Carnegie Europa. Consultat el 30 de maig del 2017. Disponible a: <http://carnegieeurope.eu/2013/04/16/why-does-ukraine-matter-to-eu-pub-51522>

⁴³ "Ukraine's presidential election meets most international commitments", OSCE, 2010. Consultat el 30 de maig de 2017. Disponible a: <http://www.osce.org/odihr/elections/51830>

⁴⁴ Moreau, Xavier, *Pourquoi la France s'est trompée*, Ed, Rocher, París, 2016. Pàg. 72

⁴⁵ Moreau, Xavier, *Pourquoi la France s'est trompée*, Ed, Rocher, París, 2016. Pàg. 88-89

Tots aquests oligarques preferien l'acostament a la UE i volien desfer-se del clan Yanukòvitx. Aquesta situació explosiva esclatà a finals del 2013, quan Yanukòvitx, conscient dels efectes adversos de l'Acord d'Associació amb la UE per a la indústria ucraïnesa⁴⁶, optà per posposar la signatura i apropar-se a Rússia a través d'un acord que incloïa una reducció substancial del preu del gas venut i una compra de bons del govern per valor de 15.000 milions de dòlars⁴⁷. Això atirà la indignació de la població majoritàriament nacionalista de l'Oest i el Centre del país, que fou instrumentalitzada pels oligarques desafectes al govern de Yanukòvitx i per la UE i els EE.UU, que recolzaren obertament les protestes dels opositors, on destacà la participació activa de bandes armades de caràcter ultradretà i neonazi, com *Pravy sektor* i els seguidors del partit *Svoboda*⁴⁸. De fet, és interessant remarcar que el mateix senador republicà John McCain va aparèixer en públic amb el líder neonazi Oleg Tyagnybok, reconegut per europeus i americans com un dels líders legítims de l'oposició. També tingué un paper destacat Victòria Nuland, Subsecretària d'Afers Europeus i Eurasiàtics del govern dels EEUU, que es reuní amb els protestants antigovernamentals a la plaça Maidan de Kiev i que, en un fragment d'una conversa telefònica interceptada, va aparèixer com un actor clau en l'organització de la desestabilització del govern ucraïnès⁴⁹.

La situació s'anà enverinant fins al dia 20 de febrer, en el que la diplomàcia europea convencé Víktor Yanukòvitx de la necessitat de formar un govern de coalició, anticipar les eleccions presidencials a finals d'any i retirar les tropes del centre de Kíev. L'acord fou signat pels Ministres d'Exteriors de França, Alemanya i Polònia i pels líders de l'oposició ucraïnesa i del President Yanukòvitx. No obstant això, la nit del 20 de febrer les bandes radicalitzades del Maidan reclamaren suspendre l'acord, el President Yanukòvitx patí un intent d'assassinat i s'hagué de refugiar a Jarkov. El dia 21 de febrer el parlament del país, incomplint els acords signats anteriorment, destituí Yanukòvitx i instal·là un representant de l'oposició molt proper a Kolomoisky, Alexander Turchinov,

⁴⁶ Moreau, Xavier, *Pourquoi la France s'est trompée*, Ed, Rocher, París, 2016. Pàg. 83

⁴⁷ Walker, Shaun, "Vladimir Putin offers Ukraine financial incentives to stick with Russia", The Guardian, 2013. Consultat el 30 de maig del 2017. Disponible a: <https://www.theguardian.com/world/2013/dec/17/ukraine-russia-leaders-talks-kremlin-loan-deal>

⁴⁸ Moreau, Xavier, *Pourquoi la France s'est trompée*, Ed, Rocher, París, 2016. Pàg. 84-86

⁴⁹ "Ukraine crisis: Transcript of leaked Nuland-Pyatt call", BBC, 2014. Consultat el 30 de maig del 2017. Disponible a: <http://www.bbc.com/news/world-europe-26079957>

com a nou President interí del país⁵⁰. A partir d'aquí, les protestes a Crimea i a ciutats de l'Est del país se succeïren. Rússia s'annexionà Crimea i bandes armades prorusses (amb el suport del Kremlin) prendran el poder a les ciutats de Donetsk i Lugansk, fet que provocà una duríssima intervenció de l'exèrcit ucraïnès contra la població civil i un conflicte que encara dura en l'actualitat, tot i que congelat pels Acords de Minsk impulsats pel Quartet de Normandia, format per França, Alemanya, Rússia i Ucraïna.

4) Una Europa dividida entre partidaris i detractors de l'acostament a Rússia

La crisi ucraïnesa agreujà unes relacions ja tenses entre les dues potències i significà el nivell de més degradació en les relacions russo-europees des de la creació de la Federació Russa el 1992. Les sancions imposades per part de la UE, primer, i, posteriorment, per part de Rússia suposaren un cop extremadament dur a les relacions comercials entre les dues parts. Evidentment, no tots els estats resultaren afectats de la mateixa manera. Per exemple el Regne Unit, un dels més fervents partidaris de les sancions, era un dels països amb menys relació econòmica amb el país eslav. Alemanya, en canvi, que en un principi es mostrà contrària a les sancions a causa de la seva dependència energètica de Rússia i dels seus vincles comercials privilegiats amb aquest país, acabà cedint a la pressió americana i esdevingué un dels impulsors de la política sancionadora de la UE, aconseguint vèncer les reticències de Grècia, Eslovàquia, Hongria la República Txeca, Espanya i Itàlia.

En contrapartida, Rússia implementà sancions contra el sector agroalimentari europeu, l'objectiu de les quals era el reforç de la seguretat alimentària del país i el desenvolupament de les exportacions de productes agrícoles.

⁵⁰ "Un oligarca a la caza de rebeldes", El País, 2014. Consultat el 30 de maig del 2017.

Disponible a:

http://internacional.elpais.com/internacional/2014/06/02/actualidad/1401696137_448657.html

Els estats més reticents a les sancions són Itàlia, Grècia, Xipre, Hongria, la República Txeca, Àustria, Finlàndia, Bulgària i Eslovàquia. Curiosament, es tracta dels estats amb més dependència energètica del gegant eurasiàtic. Alemanya, França, Holanda, Espanya, Bèlgica i Portugal mantenen una posició més matisada, malgrat les estretes relacions comercials amb Rússia, sobretot dels tres primers. Finalment, els països més favorables són Polònia, els estats bàltics, Suècia i el Regne Unit. Això és degut a les experiències històriques dels darrers, molt afectats per la pressió geopolítica russa durant els segles XIX i XX, i en el cas britànic, a causa de la tradicional rivalitat històrica d'ambdues potències i de la menor dependència energètica d'aquest país respecte de Rússia⁵¹.

Entre els principals estats europeus, és Itàlia on els sectors econòmics i polítics són més favorable a l'aixecament de les sancions, mentre que a França i Alemanya, les empreses que operen a Rússia han protestat contra les sancions, contravenint el consens polític majoritari en ambdós estats, favorables al manteniment de les sancions⁵². Això no obstant, no podem deixar de constatar l'existència en els dos països de posicions polítiques favorables a l'aixecament de les sancions i a un acostament amb la Federació Russa. Aquestes forces a Alemanya són *Die Linke* i *Alternativa per Alemanya*. D'altra banda, els socis bavaresos de la Cancellera Angela Merkel, la *CSU*, també s'han mostrat favorables a alleugerir el règim sancionador, tot i que mantenen la seva lleialtat a la política menada per la líder germànica⁵³.

En el cas francès ens trobem amb una situació similar. Les corporacions amb interessos a Rússia reclamen reprendre el diàleg polític, mentre que la major part de l'establishment polític del país manté una línia dura, que, no obstant això, amb l'arribada d'Emmanuel Macron podria començar a evolucionar,

⁵¹ Jefferson, Rodney, "Putin's High Tolerance for Pain and Europe's Reluctance to Inflict It", Bloomberg, 2015. Consultat el 23 de maig de 2017. Disponible a: <https://www.bloomberg.com/news/articles/2015-02-13/putin-s-high-tolerance-for-pain-and-europe-s-reluctance-to-inflict-it>

⁵² "German business wants anti-Russia sanctions to be 'gradually lifted", RT, 2015. Consultat el 23 de maig de 2017. Disponible a: <https://www.rt.com/business/328202-germany-russia-sanctions/>

⁵³ "Horst Seehofer's trip to Russia a challenge to Angela Merkel", *Financial Times*, 2017. Consultat el 23 de maig de 2017. Disponible a: <https://www.ft.com/content/2ca94528-08bc-11e7-97d1-5e720a26771b>

sobretot tenint en compte la influència en el seu entorn d'intel·lectuals com Jacques Attali, que defensa un partenariat estratègic amb Moscou. Els partits polítics francesos més favorables a les sancions són el *PS*, *LR*, els ecologistes i els centristes de l'*UDI* i el *MODEM*. Els més favorables a normalitzar les relacions i, fins i tot, reconèixer Crimea com a territori rus són el *FN*, *Debut la France* i *la France Insoumise*. En l'entorn del *PS*, una personalitat tan històrica de l'esquerra republicana francesa com Jean-Pierre Chevènement s'ha mostrat també partidari de negociar el reconeixement de la península. En l'àmbit conservador, la facció "Droite Populaire", liderada per Thierry Mariani, ha impulsat un projecte de diàleg franco-rus anomenat "Cercle Pouchkine", que té el suport de l'Associació de Diàleg Franco-rus creada el 2004 per l'aleshores President Jacques Chirac, s'ha declarat contrària a les sancions econòmiques, ha obert la porta al reconeixement de Crimea i reclama una política francesa i europea més independent respecte dels Estats Units, tant pel que fa a Rússia com al Pròxim Orient⁵⁴.

En el cas italià, pràcticament tots els partits polítics són favorables a l'aixecament de les sancions, tot i que els que s'hi han declarat de manera més radical són la Lega Nord, el Moviment 5 estrelles, Fratelli d'Italia i Forza Italia (principal partit de centre-dreta fundat per l'expremier Silvio Berlusconi)⁵⁵. En aquest sentit, cal recordar el posicionament del premier italià (del Partit Demòcrata), Paolo Gentiloni, que es declarà contrari al renovament automàtic de les sancions a Rússia a redós de la seva visita a Moscou al mes de maig⁵⁶. Aquest posicionament està vinculat a les estretes relacions econòmiques d'ambdues potències, particularment en el sector energètic amb la firma l'any 2006 d'un partenariat estratègic entre el gegant de l'energia ENI i Gazprom, així

⁵⁴ "Pour le député Thierry Mariani (LR), «la Crimée est russe, passons à autre chose", *Le Parisien*, 2016. Disponible a: <http://www.leparisien.fr/politique/pour-le-depute-thierry-mariani-lr-la-crimée-est-russe-passons-a-autre-chose-31-07-2016-6007543.php>

⁵⁵ "Mozione di Forza Italia: «Via le sanzioni a Mosca il governo convinca l'Ue", *Il Giornale*, 2016. Consultat el 23 de maig de 2017. Disponible a: <http://www.ilgiornale.it/news/politica/mozione-forza-italia-sanzioni-mosca-governo-convinca-lue-1139766.html>

⁵⁶ "Gentiloni a Putin: "No a rinnovo sanzioni con pilota automatico"", *Il Giornale*, 2016. Consultat el 23 de maig de 2017. Disponible a: <http://www.ilgiornale.it/news/mondo/gentiloni-putin-no-rinnovo-sanzioni-pilota-automatico-1398220.html>

com a una històrica entesa política que pua en la firma l'any 1909 de l'acord de Racconigi entre la Itàlia de Vittorio-Emanuele III i la Rússia tsarista⁵⁷.

A Espanya, la major part de partits polítics, excepte Podemos⁵⁸ i encara de forma molt tímida, s'han mostrat favorables al règim sancionador. Això no obstant, una figura de pes com l'exministre d'Afers Exteriors José García-Margallo expressà el seu desacord amb una política excessivament dura cap a la Federació Russa i advertí del dany que aquestes sancions causen a l'economia espanyola, sobretot pel que fa als sectors del turisme i l'agricultura⁵⁹. Cal no oblidar que Espanya és un dels estats de la UE que més pèrdues econòmiques ha sofert a causa de les sancions al sector agrícola imposades per Rússia l'agost del 2014⁶⁰.

La posició de la UE ha estat mantenir-se ferma en el tema de les sancions, però sense tancar la porta a un futur acostament. De fet, en la seva visita a Moscou del mes d'abril del 2017, Federica Mogherini, l'Alta Representant per als Afers Exteriors de la UE, afirmà que la UE vol restaurar unes relacions normals amb Rússia, però una vegada que aquesta accepti les normes del Dret Internacional i compleixi els Acords de Minsk II. No obstant aquestes paraules, caldria preguntar-se perquè la UE només exigeix a Rússia el compliment dels Acords de Minsk II, atesa la manca de voluntat evident del govern ucraïnès a l'hora de reconèixer les autoritats rebels de l'Est del país, així com les seves reclamacions culturals i polítiques, ambdues accions previstes en els acords de Minsk II.

⁵⁷ Rosato, Angelantonio, "A marriage of convenience? The future of Italy–Russia relations", ECFR, 2016. Disponible a: http://www.ecfr.eu/article/commentary_a_marriage_of_convenience_the_future_of_italyrussia_relations

⁵⁸ "Podemos se posiciona contra las sanciones de la Unión Europea a Rusia", RT, 2015. Consultat el 23 de maig de 2017. Disponible a: <https://actualidad.rt.com/actualidad/164955-podemos-contra-sanciones-ue-rusia>

⁵⁹ "Margallo dice que las sanciones a Rusia "están causando mucho daño a la economía española", *20 minutos*, 2015. Consultat el 23 de maig de 2017. Disponible a: <http://www.20minutos.es/noticia/2400139/0/garcia-margallo/rusia-sanciones/acuerdos-minsk/>

⁶⁰ "España, el sexto país más afectado por el veto a las importaciones de Rusia", *Huffington Post*, 2014. Disponible a: http://www.huffingtonpost.es/2014/08/07/importaciones-rusia-espana_n_5658702.html

D'altra banda, el President de la Comissió europea, Jean-Claude Juncker, assistí, també el mes d'abril, al Fòrum Econòmic de Sant Petersburg, on insistí, malgrat el seu rebuig a l'annexió de Crimea, en la necessitat de mantenir el diàleg amb Rússia i prendre en consideració els seus interessos i combatre la desconfiança mútua⁶¹. Tot i que sembla evident que tant la UE com la major part dels seus membres volen evitar una major degradació de les relacions entre els dos blocs, el restabliment d'unes relacions normals amb Rússia es preveu difícil a causa de la seva determinació a defensar la legitimitat de l'annexió de Crimea, essencial per al dispositiu de seguretat de la Federació Russa en el seu flanc sud-occidental i on la major part de la població no vol tornar a pertànyer a un país que negava la cooficialitat de la llengua de la major part de la població en l'administració pública de la República autònoma de Crimea i les províncies russòfones de l'Est⁶².

Un altre factor advers en aquest restabliment de les relacions és la pressió nord-americana sobre les autoritats europees⁶³, sobretot tenint en compte els interessos estratègics americans d'evitar un acostament entre Moscou, París i Berlín, i de separar permanentment Ucraïna, tal com ha repetit l'exassessor de l'expresident americà Jimmy Carter en política exterior Zbigniew Brzezinski amb insistència des de fa dècades⁶⁴, i, molt especialment Crimea, de l'òrbita russa; encara més, atesa la rivalitat entre els EEUU i Rússia pel control del Pròxim Orient i, de manera molt particular, de Síria⁶⁵.

Finalment, els dos grans estats que més s'han oposat a un acostament a Rússia i que s'han declarat partidaris d'incrementar les sancions són el Regne

⁶¹ "We Can Do That": EU's Juncker Hopes to Mend Ties With Russia Despite 'Mistrust", *Sputnik*, 2017. Consultat el 23 de maig de 2017. Disponible a: https://sputniknews.com/europe/201705111053485682-juncker-russia-ties/?utm_source=dlvr.it&utm_medium=twitter

⁶² "Crisis de Ucraïna: los orígenes del caos", *Jot Down*, 2015. Consultat el 23 de maig de 2017. Disponible a: <http://www.jotdown.es/2015/03/crisis-de-ucrania-los-origenes-del-caos/>

⁶³ "Russia: U.S. To Push EU Leaders For More Sanctions", *Stratfor*, 2014. Consultat el 23 de maig de 2017. Disponible a: <https://www.stratfor.com/situation-report/russia-us-push-eu-leaders-more-sanctions>

⁶⁴ "NATO Should Stop Putin From Restoring Czarist Empire, Zbigniew Brzezinski Says", *Huffington Post*, 2014. Consultat el 23 de maig de 2017. Disponible a: http://www.huffingtonpost.com/2014/09/03/zbigniew-brzezinski-nato-putin-ukraine_n_5760068.html

⁶⁵ "The Russian-American Relationship in the Middle East: A five-Year Projection", *Carnegie Endowment*, 2016. Disponible a: <http://carnegieendowment.org/2016/04/05/russian-u.s.-relationship-in-middle-east-five-year-projection-pub-63243>

Unit i Polònia. En ambdós casos es tracta de països que han mantingut una rivalitat històrica molt marcada amb Rússia i, en el cas polonès, fins i tot tràgica.

Pel que fa als principals Think-Tanks europeus, Chatham House, European Council on Foreign Relations o l'Open Democracy de l'especulador George Soros, tots s'han mostrat favorables a l'ampliació de les sancions i a donar suport actiu al govern ucraïnès, acusat de crims de guerra per part d'Amnistia Internacional⁶⁶. Un article molt significatiu d'aquest estat d'esperit és el de l'expert en Euràsia John Lough, publicat el 18 d'octubre del 2016 a la Chatham House. En aquest article d'opinió es reclamava augmentar la pressió econòmica sobre el país eslav, admetre que els acords de Minsk no són viables i que no s'hauria de forçar Ucraïna a concedir autonomia a les regions de l'Est del país. L'objectiu d'aquestes accions s'hauria d'encaminar a crear tensions en l'interior de l'elit russa a fi de fer recapacitar el President rus i afeblir la seva figura⁶⁷. No obstant aquest aparent consens, existeixen veus dissonants com la de l'Institut de Relations Internationales et Stratégiques, dirigit per Pascal Boniface, i que manté una visió més realista i aconsella aprofundir el partenariat estratègic amb Rússia, focalitzant-se en l'interès nacional francès⁶⁸.

⁶⁶ "Amnistía denuncia la intervención rusa en Ucrania y crímenes de guerra por ambos bandos", RTVE, 2014. Consultat el 23 de maig de 2017. Disponible a: <http://www.rtve.es/noticias/20140907/amnistia-denuncia-intervencion-rusa-ucrania-crimenes-guerra-ambos-bandos/1007061.shtml>

⁶⁷ Lough, John, "Sanctions Can Expose Putin's Foreign Policy Contradictions", Chatham House, 2016. Consultat el 23 de maig de 2017 Disponible a: <https://www.chathamhouse.org/expert/comment/sanctions-can-expose-putin-s-foreign-policy-contradictions>

⁶⁸ France-Russie: L'avenir d'un partenariat stratégique, IRIS, 2013. Consultat el 30 de maig de 2017. Disponible a: http://www.iris-france.org/docs/kfm_docs/docs/cr-conferences/cr-france-russie-avenir-partenariat-stratgique.pdf

Conclusions

La UE i Rússia són dues grans potències mundials que comparteixen frontera, lligams culturals, humans i econòmics d'una gran profunditat. En un món marcat pel declivi relatiu dels EEUU com a potència hegemònica i per la transició cap a un ordre multipolar de 5 o 6 grans potències, Rússia i la UE comparteixen la necessitat vital de garantir l'estabilitat econòmica i política del continent. Els interessos compartits i el potencial de cooperació entre aquests dos gegants és enorme i pot ser crucial per als reptes compartits que ambdós hauran d'enfrontar en un futur pròxim, tals com l'auge de la Xina, la creixent inestabilitat en el Gran Mitjà Orient i el nord d'Àfrica, el canvi climàtic i el terrorisme islamista.

Malauradament, els ressentiments històrics, la manca d'un diàleg sincer i la negativa, sobretot per part europea, a acceptar com a legítims alguns dels temors històrics de Rússia, com ara l'ampliació de la UE i l'OTAN als estats postsoviètics, han provocat una escalada de la tensió que ha contribuït poderosament al sorgiment del conflicte civil més greu a Europa des de la Guerra de Iugoslàvia.

L'espiral de sancions mútues i de desconfiança ha alentit un procés d'apropament més necessari que mai per poder garantir la prosperitat i seguretat del nostre continent. L'impuls de la Ruta de la Seda del segle XXI, el desenvolupament de la Unió Eurasiàtica, la dependència energètica del continent i la inestabilitat al Pròxim Orient fan inevitables un acostament entre la UE i Rússia que ha de permetre la inserció de la UE en el gran projecte de desenvolupament xinès, l'estabilitat en el subministrament energètic, la disminució dels riscos associats al terrorisme i la penetració encara més profunda dels interessos econòmics europeus en el mercat de gairebé 200 milions de consumidors de la Unió Eurasiàtica, essencial per al desenvolupament del continent en un context de creixent inestabilitat mundial i de degradació de les relacions transatlàntiques que l'arribada de Trump a la presidència americana sembla anticipar.

Sens dubte, la qüestió cabdal per la qual passa qualsevol tipus de reconciliació és el conflicte civil a Ucraïna i l'estatus de Crimea. Europa, per tal d'evitar tornar-se a equivocar, hauria de buscar la solució més justa possible per a tots els implicats en el conflicte, però sempre tenint present la realitat sobre el territori i els desitjos de la població afectada. Això exigeix fer complir els Acords de Minsk al govern ucraïnès, forçant-lo a atorgar autonomia a les regions de l'Est del país i contribuint a la federalització del país i al respecte a les llengües russa, hongaresa i romanesa, vulnerades per una política lingüística assimilacionista i vulneradora dels drets de les minories.

Pel que fa a Crimea i, tot i que és evident que Rússia vulnera el Dret Internacional, no podem passar per alt l'opinió de la majoria de la població i el precedent de Kosovo, que representà també una vulneració del Dret Internacional. La UE, per exemple, podria reconèixer l'annexió de Crimea a canvi de la firma d'un Tractat de Seguretat Europeu que garanteixi la desmilitarització de Rússia des del Bàltic fins als Urals.

És doncs essencial superar la lògica de les esferes d'influència per tal de poder recuperar la confiança. Aquesta superació, però no pot consistir simplement a exigir només a una de les parts la renúncia als seus interessos, sinó en la negociació, el diàleg i la implementació d'una política de confiança mútua que podria començar a aplicar-se, per exemple, en l'escenari ucraïnès a través de la transformació del país en una plataforma de cooperació entre els dos gegants, establint les bases per a la creació d'un Espai Econòmic Unificat de Lisboa a Vladivostok i la firma d'un tractat de seguretat paneuropeu.

En efecte, malgrat les desavinences esmentades anteriorment, Rússia i la UE comparteixen l'interès de garantir l'estabilitat i la seguretat en el nostre continent i en el seu entorn més immediat.